

У зборніку законаў Хамурапі 282 артыкулы. Што пра жыццё і заняткі жы-
хароў Вавілоніі можна даведацца, вывучаючы гэтыя законы?

АРТЫКУЛЫ З ЗАКОНАЎ ХАМУРАПІ

Калі чалавек украў маёмасць храма, ён павінен быць пакараны смерцю.

Калі чалавек украў асла, авечку або раба, ён павінен быць пакараны смерцю.

Калі чалавек стукнуў па шчацэ чалавека, вышэйшага па становішчы, чым ён сам, то ён павінен быць адлупцаваны валовай пугай 60 разоў.

Калі сын чалавека стукнуў па шчацэ сына чалавека, роўнага яму, то ён павінен адвесіць 1 міну серабра.

Калі раб чалавека стукнуў па шчацэ сына чалавека, то яму павінны адрэзаць вуха.

1. Чые інтарэсы ахоўвалі законы Хамурапі?
**2. Чаму за крадзеж жывёлы і раба належала ад-
нолькавае пакаранне?** **3. Пра што гаворыць той
факт, што за аднолькавае злачынства (удар па
шчацэ) прадугледжваліся розныя пакаранні?**

Стэла з законамі Хамурапі ►

§ 18. Асірыя і Вавілонія

1. Якія дзяржавы старажытнасці вы ведаеце? **2.** Што садзейнічала ўзвышэнню гэтых дзяржаў?

Сталіцу адной з новых дзяржаў на тэрыторыі Месапатаміі называлі «логавішчам ільвоў», сталіцу іншай — «царом гарадоў». Якім чынам у дзяржаў атрымлівалася ператварацца ў магутныя дзяржавы? У чым прычыны іх гібелі?

1. Асірыйцы і іх дзяржава. На поўначы Месапатаміі ўрадлівыя раўніны змяняліся гарамі. Тут не было зямель, якія прыносілі б высокія ўраджаі. Затое перадгор'і і горы былі багатыя на залежы жалезнай руды.

Асірыйскія войны. ▶
Сучасны малюнак

- ✓ Падумайце, у чым перавагі конніцы перад калясніцай.

У пачатку другога тысячагоддзя да н. э. у верхнім цячэнні Тыгра ўзнік горад-дзяржава *Ашур*. Яго жыхароў прынята называць асірыйцамі, а землі паўночнаўсходняга Міжрэчча — *Асірыяй*. Асірыйцы былі ўмелымі жывёлагадоўцамі, разводзілі коз і авечак. Добра знаёмыя гэтыя людзі былі і з земляробствам.

Асірыйцы былі нешматлікім, але вельмі ваяўнічым і гордым народам. Нават магутны Хамурапі з вялікай цяжкасцю змог падпарадкаваць сабе іх уладанні. Паступова асірыйцам удалося аб'яднацца і вызваліцца ад улады чужаземцаў. У канцы *другога тысячагоддзя да н. э.* асірыйскія кавалі навучыліся рабіць зброю з жалеза. Жалезная зброя і «жалезная» дысцыпліна дазволілі асірыйскім царам стварыць наймацнейшую ў той час армію. Асірыйцы вынайшлі сядло. Дзякуючы яму коннік трывала сядзеў на кані і рукамі мог больш свабодна выкарыстоўваць зброю — меч або лук. З узброеных

Штурм крэпасці. ▶
Сучасны малюнак

- ✓ Для аблогі гарадоў асірыйцы выкарыстоўвалі аблогавыя вежы і аблогавыя машыны — тараны. З дапамогай ілюстрацыі складзіце апавяданне пра аблогавую тэхніку і ўзбраенне асірыйскай арміі.

коннікаў была створана грозная ваенная сіла — конніца. Спецыяльныя атрады будаўнікоў пракладалі дарогі і наводзілі пераправы праз рэкі. Асірыйскае войска дасканала авалодала мастацтвам аблогі і ўзяцця самых умацаваных гарадоў таго часу.

с. 105–106

2. Росквіт і гібель Асірыі. У VIII ст. да н. э. асірыйскае войска атрымала буйныя перамогі. Многія краіны Пярэдняй Азіі падпарадкаваліся асірыйскім царам. У выніку да канца

▲ Цар, які перамагае льва.
Старажытны рэльеф

- ✓ Як вы думаеце, чаму любімай забавай асірыйскіх цароў было паляванне менавіта на львоў?

стагоддзя Асірыя стала вялізнай дзяржавай ад Егіпта да Ірана.

Новай сталіцай дзяржавы стаў горад *Ніневія*. Тут, у вялізным палацы, жылі асірыйскія цары — магутныя і вельмі жорсткія правіцелі. Калі жыхары супраціўляліся, то асірыйцы знішчалі амаль усё насельніцтва, што наводзіла жах на суседнія народы. Шмат якія гарады Пярэдняй Азіі былі цалкам разбураны па загадзе асірыйскіх цароў. Пацярпеў і Вавілон. У пачатку VII ст. да н. э. «Ворты бога» былі разбураны і затоплены

водамі Еўфрата. Толькі праз 12 гадоў вавілоняне змаглі пачаць аднаўленне роднага горада.

Заваяваныя народы не жадалі заставацца пад уладай жорсткіх асірыйцаў. Вавілоняне паўсталі і ў **612 г. да н. э.** разам з саюзнікамі захапілі Ніневію. Горад быў знішчаны. Хутка ў баі загінуў апошні асірыйскі цар. Асірыйскай дзяржавы не стала.

3. Дзяржава Навухаданосара. Адноўлены Вавілон зноў стаў сталіцай Міжрэчча. У канцы VII ст. да н. э. правіцелем

Новававілонскага царства стаў **Навухаданосар**. Ён быў таленавітым правіцелем і падпарадкаваў сабе амаль усе былыя ўладанні Асірыі. Пасля гэтага, у знак магутнасці і велічы Вавілона, Навухаданосар загадаў перабудаваць самы вялікі храм у горадзе. Цяпер ён стаў яшчэ большым. Гэты храм лічыўся домам бога Мардука — заступніка Вавілона. Для чужаземцаў ён увайшоў у гісторыю пад назвай *Вавілонская вежа*.

Пры Навухаданосары Вавілон стаў найбуйнейшым і найпрыгажэйшым горадам Пярэдняй Азіі. Па загадзе цара горад акружылі высокімі магутнымі каменнымі сценамі. Па такой сцяне маглі праехаць адначасова некалькі калясниц, якія былі выстраеныя ў рад.

▲ «Цар гарадоў» — Вавілон. *Рэканструкцыя*

- ☑ З дапамогай тэксту параграфа высветліце крыніцы магутнасці і славы Вавілона. Даведайцеся, што сёння знаходзіцца на месцы Вавілона.

Вакол сталіцы па равах і каналах былі пушчаны воды Еўфрата. Праз равы і каналы да варот горада ішлі спецыяльныя масты. У выпадку нападзення ворагаў гэтыя масты разбіралі, што зрабіла Вавілон непрыступнай крэпасцю.

Навухаданосар кіраваў 44 гады. Пасля яго дзяржава паступова аслабла і трапіла пад уладу чужаземцаў.

Гарады-
дзяржавы
шумераў

Акад

Вавілонскае
царства

Асірыя

Нова-
вавілонскае
царства

▲ Старажытныя дзяржавы Месапатаміі

З дапамогай схемы і матэрыялаў параграфу прасачыце гісторыю змены дзяржаў у Месапатаміі. Што аб'ядноўвае і адрознівае гэтыя дзяржавы?

ПАДВЯДЗЁМ ВЫНІКІ

♦ У VIII — VII ст. да н. э. самай вялікай дзяржавай Старажытнага Усходу стала Асірыя. Асірыйцы стварылі наймацнейшую армію свайго часу. ♦ У VII ст. да н. э. Вавілонія дасягнула вяршыні свайго магутнасці. Вавілон быў самым багатым і магутным горадам Пярэдняй Азіі.

- ?
1. Які ўплыў зрабіла прырода Асірыі на заняткі яе жыхароў?
 2. Дакажыце, што асірыйскае войска было наймацнейшай арміяй свайго часу.
 3. Якім чынам асірыйскім царам удалося стварыць вялізную дзяржаву? Чаму яе называюць «жалезнай»?
 4. Пры якім правіцелі Новававілонская дзяржава дасягнула вяршыні магутнасці? Які след гэты правіцель пакінуў у гісторыі?

Адной са славатасцей Вавілона былі «вісячыя сады». Паводле падання, жонка Навухаданосара сумавала па пышных лясках горнай радзімы.

Тады цар, які вельмі яе кахаў, загадаў пабудаваць палац з дахам у выглядзе вялізных прыступак. Платформы даху ўмацавалі камянямі, на прыступкі насыпалі тоўсты пласт зямлі і пасадзілі расліны, прывезеныя з розных краін. З дапамогай мудрагелістых пад'ёмнікаў расліны ўвесь час палівалі. Здалёку здавалася, што дрэвы луналі ў паветры. Старажытныя грэкі, якія памылкова прыпісвалі стварэнне садоў асірыйскай царыцы Семірамідзе, уключылі іх у лік сямі цудаў свету.